

**Priručnik za pisanje ispita iz Hrvatskog jezika
na maturi u školskoj godini 2023./2024.**

Autorica: Mihaela Šebalj Zavor, profesor savjetnik

Ispit iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi

Tri ispitne cjeline od kojih se ispit iz Hrvatskoga jezika sastoji ispituju se u dva dijela što znači da se ispit provodi u dva dana. Prvi dan provedbe ispituju se Čitanje, književnost i hrvatski jezik i Sažetak, a drugi dan provedbe ispituje se Školski esej. Pristupnik mora pristupiti na oba dijela ispita koji se zasebno provode. Kako bi položio ispit iz Hrvatskoga jezika, pristupnik mora ostvariti minimalan prag prolaznosti na oba dijela ispita.

Svaka od triju ispitnih cjelina ispituje se jednom ispitnom knjižicom. Prva ispitna cjelina (Čitanje, književnost i hrvatski jezik) provodi se zajedno s drugom ispitnom cjelinom (Sažetak). Provedba prve ispitne cjeline traje 100 minuta, a druge ispitne cjeline 80 minuta. Provedba treće ispitne cjeline (Školski esej) traje 160 minuta.

Prva ispitna cjelina – Čitanje, književnost i hrvatski jezik

Prva ispitna cjelina sastoji se od zadataka čitanja književnoga teksta, čitanja neknjiževnoga teksta, teorije i povijesti književnosti, zadataka ustroja hrvatskoga jezika te zadatka primjene ustroja hrvatskoga jezika, a ukupno donosi 62 boda.

Prvi dio prve ispitne cjeline sastoji se od zadataka uz šest polaznih tekstova: četiri književna teksta i dva neknjiževna. Teorija i povijest književnosti cjelina je koja se sastoji od zadataka razumijevanja književnoteorijskih i književnopovijesnih pojmova i književnih sastavnica (likovi, način pripovijedanja, razvoj radnje i dr.). Zadatci mogu imati polazni sadržaj. Treći dio prve ispitne cjeline sastoji se od zadataka ustroja hrvatskoga jezika i zadatka primjene ustroja hrvatskoga jezika (fonologija, morfologija, sintaksa, leksikologija).

Druga ispitna cjelina – Sažetak

U drugoj ispitnoj cjelini ispituje se pisanje jednoga od funkcionalnih tekstova navedenih u predmetnome kurikulumu. Ispitnim katalogom za državnu maturu propisuje se koja se tekstna vrsta ispituje. Na državnoj maturi 2023./2024. godine piše se sažetak.

Pristupnik piše sažetak polaznoga neknjiževnoga teksta (600-800 riječi). Procjenjuje važnost informacija te navodi osnovne misli i važne pojedinosti kojima se te misli razrađuju i podupiru. Pristupnik svojim riječima reducira izvorni tekst na njegove bitne dijelove koristeći se ključnim riječima iz polaznoga teksta. Sažetak je objektivan tekst pa se u njemu ne iznose mišljenja, stavovi i komentari povezani s polaznim tekstom. Sažetak donosi ukupno 18 bodova i treba imati 200 – 250 riječi.

Sažetak se neće vrednovati:

- ako pristupnik nije odgovorio na zadane smjernice
- ako nema dovoljan broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od donje granice zadanoga broja riječi)
- ako ima prevelik broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od gornje granice zadanoga broja riječi)
- ako je sažetak napisan potpuno nečitkim rukopisom
- ako je sažetak napisan velikim tiskanim slovima.

Koncept za pisanje sažetka

-uvod - opći podatci o polaznom tekstu (ime autora, naslov teksta)

- tema teksta
- namjena teksta

-razrada – osnovna misao 1 (prvi ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire

- osnovna misao 2 (drugi ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 3 (treći ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 4 (četvrti ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 5 (peti ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire

-zaključak – odrediti autorov stav

- povezati s uvodom i razradom

Napomena: Koliko ulomaka, toliko osnovnih misli koje trebaju biti izražene vlastitim riječima u obliku rečenica i iznijete logičnim slijedom. Pojedinosti koje razrađuju i potkrepljuju osnovnu misao također trebaju biti izražene vlastitim riječima. Nikako ne smijete citirati ili prepisivati rečenice. Smijete zapisati samo ključne riječi iz polaznoga teksta.

Svi kompozicijski dijelovi trebaju biti logički povezani (uvod i zaključak trebaju logično biti povezani s razradom). Tekst sažetka treba biti jasan, skladan i povezan, a to postižete uporabom konektora.

Vaš sažetak treba imati 200-250 riječi, odnosno jednu trećinu riječi polaznoga teksta.

Konektori su riječi ili skupovi riječi koji služe kao vezna sredstva kojima se rečenice povezuju u tekst.

Primjeri konektora:

- međutim, naprotiv, nasuprot tome, ali, no (označuju suprotnost)
- dakle, prema tome (zaključni)
- onda, kasnije, tada, poslije toga (uspostavljaju vremenski odnos)
- uz to, osim toga (dodaju nešto sadržaju prethodne rečenice)
- naime, odnosno, bolje rečeno (sadržaj sljedeće rečenice objašnjava prethodni sadržaj)
- inače, u tom slučaju (sadržaj prethodne rečenice uvjet je za ostvarenje sljedeće)
- svejedno, unatoč tomu (dopušta se sadržaj sljedeće rečenice unatoč suprotnosti iz prethodne)

Konektorima i modifikatorima poželjno je koristiti se pri pisanju eseja. Modifikatore nikako ne smijete koristiti u pisanju sažetka!

Modifikatori su riječi ili skupovi riječi koji daju dodatno značenje cijeloj rečenici ispred koje se nalaze, modificiraju njezino značenje. Izriču odnos govornika prema sadržaju druge rečenice.

Primjeri modifikatora: možda, vjerojatno, uistinu, istina, bez sumnje, nažalost, nasreću itd.

Treća ispitna cjelina – Školski esej

U trećoj ispitnoj cjelini ispituje se pisanje interpretacijskoga ili raspravljačkoga školskog eseja. Ispitnim katalogom za državnu maturu propisuje se koja se vrsta školskoga eseja piše. Na državnoj maturi 2023./2024. piše se interpretacijski školski esej. Važno je napomenuti kako interpretacijski esej kao podvrstu uključuje i usporedni esej. Esejski zadatak sastoji se od polaznoga pitanja ili tvrdnje, ulomka iz književnoga djela s popisa obveznih djela i smjernica za pisanje. Interpretacijski školski esej može se odnositi na jedno književno djelo ili na usporedbu dvaju književnih djela s popisa obveznih djela. Školski esej donosi ukupno 30 bodova, a učenici trebaju napisati minimalno 440 riječi. Vrednuje se prema sljedećim sastavnicama: Središnja tvrdnja, Argumentacija, Povezanost teksta, Upotreba rječnika, Pravopisna i gramatička točnost.

U školskome eseju pristupnik iznosi svoje znanje i spoznaje o književnim djelima na temelju teorije književnosti i povijesti književnosti. Pokazuje cjelovito razumijevanje književnih djela s popisa obveznih tekstova. U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom, koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini. Svake školske godine objavljuje se popis od četiriju književnih djela koja se mogu ispitivati pisanjem školskoga eseja.

Esej se neće vrednovati:

- ako pristupnik nije odgovorio na zadane smjernice
- ako nema dovoljan broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od donje granice zadanoga broja riječi)
- ako je esej napisan potpuno nečitkim rukopisom
- ako je esej napisan velikim tiskanim slovima.

Ispitna književna djela za školski esej u školskoj godini 2023./2024. su:

1. William Shakespeare, Hamlet
2. August Šenoa, Prijan Lovro
3. Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Zločin i kazna
4. Antun Gustav Matoš, izbor iz novela (Cvijet sa raskršća, Camao, Kip domovine leta 188*)
5. Franz Kafka, Preobražaj
6. Albert Camus, Stranac
7. Tin Ujević, izbor iz poezije
8. Ranko Marinković, Kiklop

Podsjetimo kako na ispitu iz Hrvatskog jezika više nema razina i svi maturanti imaju isti popis djela za esej koji se piše.

Interpretacijski esej kao podvrstu uključuje i usporedni esej, stoga uz gore navedeno glavno djelo, može biti zadan i ulomak iz nekog drugog djela koje se obrađuje na nastavi. To uključuje sljedeća djela:

- Marin Držić – Novela od Stanca
- Ivan Gundulić – Dubravka
- Silvije Strahimir Kranjčević – izbor iz poezije
- Miroslav Krleža – Gospoda Glembajevi
- Ivan Mažuranić – Smrt Smail-age Čengića
- Vladimir Nazor – izbor iz poezije
- Vjenceslav Novak – Posljednji Stipančići
- Antun Branko Šimić – izbor iz poezije
- Charles Baudelaire – izbor iz poezije
- Pedro Calderón de la Barca – Život je san
- Johann Wolfgang Goethe – Patnje mladog Werthera
- Francesco Petrarca – izbor iz poezije
- Sofoklo – Antigona

U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom, koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini.

(Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2023./2024.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja)

Osnovni koraci u pisanju interpretacijskoga školskog eseja

UVOD

Navedite temeljne podatke o razdoblju (godina, stoljeće, značajka), autoru (značaj, faze stvaralaštva) i djelu (tema, vrsta, djelo u kontekstu).

Oblikujte središnju tvrdnju, tj. odgovorite na polazno pitanje. (Odgovor na polazno pitanje neka bude **posljednja** rečenica uvoda.)

SREDIŠNJI DIO (RAZRADA)

Iznesite argumente (2 – 3) kojima razrađujete središnju tvrdnju. Svaki argument treba biti povezan s polaznim tekstom.

Prva rečenica razrade treba biti jasan argument povezan s vašim odgovorom na polazno pitanje nakon koje slijedi razrada argumenta, odnosno podupirući podatci. Obrazložite argument na temelju sadržajne (radnja) analize, motivacije likova i stilske analize polaznoga teksta, a svoje obrazloženje dopunite analizom djela u cjelini.

Pritom objasnite važnost ulomka za razumijevanje djela u cjelini. Poželjno je smjestiti ulomak u kontekst djela, ali to činite samo ako je važno kao odgovor na postavljeno pitanje. Ako niste sigurni, bolje ne navodite netočne podatke.

Stilska se analiza odnosi na konkretne ulomke, stoga objašnjavate konkretne rečenice: ako dominiraju glagoli, to doprinosi dinamici radnje, koriste li se retorička pitanja i s kojom namjerom, ima li u tekstu naznačenih pauza koje sugeriraju nesigurnost itd.

Također je potrebno uočiti tipične elemente stila za navedenog autora i uklopiti ih, odnosno prepoznati kao stilska obilježja razdoblja kojem autor pripada. Na taj ćete način povezati svoju argumentaciju s autorom i razdobljem, tj. poetikom razdoblja u kojemu je djelo nastalo. Svoje izlaganje i obrazlaganje potkrijepite pojedinostima iz djela (citatima iz polaznoga ulomka, parafrazama, primjerima iz djela u cjelini).

Drugi argument navedite kao prvu rečenicu drugoga odlomka u razradi koji započnete pisati u novom redu tako da vaši argumenti budu jasno odijeljeni i lakše uočljivi. Dalje se postupak ponavlja kao u prvom argumentu.

Ako vam nedostaje riječi, dodajte i treći odlomak koji ćete započeti trećim argumentom. Minimalno treba navesti i dokazati dva argumenta.

U svojem izlaganju i obrazlaganju služite se književnoteorijskim pojmovima (s obzirom na književnu vrstu kojoj djelo pripada) koji se vrednuju pod sastavnicom Upotreba rječnika.

ZAKLJUČAK

Pročitajte ponovno središnji dio svojega eseja (razradu središnje tvrdnje). Izdvojite ono najvažnije i istaknite to u zaključku u kojemu ne smijete navoditi nove podatke ili citirati.

Napomena: Nigdje nemojte navoditi vlastito mišljenje i poželjno je koristiti obezličene glagole.

Koncept za pisanje eseja:

-uvod – razdoblje, autor, djelo

- odgovor na polazno pitanje

-razrada – **prvi argument** kojim dokazujemo polazno pitanje

- razrada navedenog argumenta (sadržaj i likovi za epiku i dramu; motivi i slike za liriku)

- kontekst ulomka/kompozicija

- stilska obilježja

- povezanost s autorom i književnopovijesnim razdobljem

- **drugi argument** kojim dokazujemo polazno pitanje (ostale smjernice su iste)

- razrada navedenog argumenta

- kontekst ulomka/kompozicija

- stilska obilježja

- povezanost s autorom i književnopovijesnim razdobljem

-zaključak – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje

Očekivani odgovori na smjernice koje mogu doći za pisanje eseja na maturi školske godine 2023./2024. prema konceptu

1. William Shakespeare, Hamlet

Polazno pitanje:

Zašto Hamlet odgađa osvetu?

-**uvod** – *razdoblje* - renesansa (od sredine 15. do 17.st., a kraj označava 1616.godina kada umiru M. de Cervantes i W. Shakespeare)

- *autor* – najznačajniji svjetski i renesansni dramatičar poznat po tragedijama Macbeth, Otelo, Hamlet i druge.

-*djelo*- *tema*: osveta, odnosno glavni lik Hamlet mora odlučiti hoće li ili ne osvetiti ubojstvo svoga oca tako da ubije svoga strica Klaudija

- *vrste*: tragedija jer sadrži obilježja poput tragičnog junaka (Hamlet je bolji i moralniji od prosječnoga čovjeka), sadrži i tragičnu krivnju (krivnju bez krivnje) i tragičan kraj

Tragedija pripada renesansi, ali po nekim svojim obilježjima pripada i manirizmu. Djelo pripada renesansni zbog izrazite sklonosti razmišljanju i promišljanju vlastitih postupaka jer je Hamlet kolebljiv. Maniristička djela, osim renesansnih, sadržavaju barokna obilježja poput pesimističnog pogleda na svijet jer Hamlet svijet percipira kao „more jada“ i smatra kako je plemenitije umrijeti.

-*odgovor na polazno pitanje*: Hamlet odgađa osvetu jer je moralan i ne želi postati ubojicom, ali je dao obećanje Duhu svoga oca, a i društvo to očekuje od njega.

-**razrada** – **prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-**mogući argumenti**: Hamlet je sklon promišljanju te se koleba treba li se osvetiti.

Hamlet je nesiguran te preispituje vlastite odluke i sve oko sebe.

- **razrada navedenog argumenta**:

- *sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini* i objasniti zašto je ulomak važan za djelo u cjelini;

-*karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini*

(u eseju se trebete baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima) –glavni sukob tragedije predstavljen je između Klaudija i Hamleta, te Hamletov unutarnji sukob (Biti ili ne biti!). Hamlet je tragični junak jer traži istinu i pravdu za dobrobit Danske, u korist cijele zajednice koja se mora iskupiti kažnjavanjem počinjenih zločina, a njegova se tragična krivnja očituje u odgađanju osвете zbog čega i sam stradava. Hamlet je danski kraljević, prijestolonasljednik, Ofelijin udvarač i

Horacijev prijatelj, ali on je i svestrani renesansni čovjek (učen,uglađen, ljubitelj kazališta, vrstan mačevalac) i moderni intelektualac (ironičan, skeptičan, ciničan, pesimističan), a pesimizam je u opreci s renesansnim optimizmom. On je proturječan i sklon misaonom promatranju svijeta (kontemplativnost kao karakteristika) i to ga vodi u neodlučnost i odgađanje osvete. Hamlet je bolno svjestan svoje neodlučnosti i to se često vidi u njegovim monolozima (citirati) u kojima iznosi i općeljudska pitanja: razmišlja o čovjeku i njegovim postupcima, o svijetu, o životu samom. Ostali likovi: Klaudije (novi kralj, bratoubojica Hamletova oca i brata Hamleta)-zločinac, licemjer, beskrupulozan, ali vrlo inteligentan; Gertruda (kraljica i preljubnica, ali nejasno koliko je upoznata s Klaudijevim nedjelima); Ofelija (krhka, nježna, nesuđena Hamletova zaručnica, pokorna očevoj riječi, gubi razum nakon Hamletova odbacivanja i očeve smrti); Horacije (jedini pravi i odani Hamletov prijatelj, jedini ostaje živ u tragediji kako bi mogao ispričati priču).

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – drama se sastoji od 5 činova, vrhunac je predstava „Mišolovka“ i razotkrivanje Klaudija kao ubojice, a preokret ubojstvo Polonija, Ofelijino ludilo i sukob s Laertom. Dobiveni je ulomak potrebno smjestiti u kompoziciju (koji ste čin dobili) ili ga smjestiti sadržajno (što je bilo prije i što slijedi).

- **stilska obilježja** – tragedija je pisana uzvišenim stilom, ali ima slobodniju strukturu od klasične tragedije jer ima veći broj likova, a pisana je i u stihu i u prozi; koriste se monolozi i dijalozi za razvijanje dramske napetosti; korištenje frazema (Nešto je trulo u državi Danskoj itd.); korištenje postupka *predstava u predstavi* (sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti). **Aristotelova jedinstva** se ne poštuju jer radnju čine višestruki zapleti koji se odvijaju nekoliko mjeseci u različitim prostorima u Danskoj.

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –čovjek u središtu-Hamlet želi sve provjeriti i uvjeriti se u istinu, kritičan je i realan

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povežete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

2. August Šenoa, Prijan Lovro

Polazno pitanje:

Koji su uzroci Lovrina neuspjeha?

-**uvod** – *razdoblje* – predrealizam/protorealizam/Šenoino doba (od 1960. kada je ukinut Bachov apsolutizam do 1981. g. kada umire August Šenoa)
- miješanje elemenata romantičarskog i realističkog stila

- **autor** – stvorio je i odgojio hrvatsku čitateljsku publiku
- utemeljio je modernu hrvatsku umjetničku prozu, osobito roman, pripovijetku i feljton
- djela: *Zlatarovo zlato* – prvi hrvatski umjetnički vrijedan roman u novijoj hrvatskoj književnosti
Prijan Lovro – prvo djelo pisano realističkim stilom

- **djelo**- *tema*: propast intelektualca seoskog podrijetla u sukobu s malograđanskom sredinom
- *vrste*: realistička novela (prikazuje suvremenu temu-prikaz nepravednih društvenih odnosa)

- **odgovor na polazno pitanje**: Uzroci Lovrina neuspjeha su siromašno podrijetlo, neskladan karakter, nemogućnost uspona na društvenoj ljestvici i tragičan utjecaj ženskih likova.

- **razrada** – **prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

- **mogući argumenti**: Lovro je žrtva nepotizma (zlouporaba položaja u korist rođaka i sl., zapošljavanje „preko veze“) i propada psihički i fizički zbog nepravednih društvenih okolnosti.
Lovro zbog siromašnog podrijetla i neskladnog karaktera ne može uspjeti u društvu i tragično završava.

- **razrada navedenog argumenta**

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (pripaziti na to koji ste dio dobili: okvirnu priču ili umetnutu priču o Lovri) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

- **karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Lovro Mahnič je socijalno-psihološki karakteriziran: siromašni je intelektualac seoskog podrijetla, osjetljiv i osjećajan, ponosan, strastven. Vrlo inteligentan i ambiciozan, ali malo-pomalo prisiljen j odustajati od svojih planova i pristajati na razne kompromise (neželjeni studij ili brak iz računa s Minkom). Posljednje životno razočarenje-brak s Anđelijom koju je istinski volio, dovodi ga do samoubojstva (britvom si je prerezao grkljan). Tri Lovrine ljubavi: Malvina (plemkinja u koju je zaljubljen kao sjemeništarac u Ljubljani, udala se za Ferdinanda, izvještačena, napušta sjemenište djelomično i zbog ljubavi prema njoj, ali i zbog toga što je shvatio da to nije za

njega), Minka (upoznaje ju u Pragu, djevojka iz činovničke obitelji koja mu je obećavala bogat miraz, ali su ga obmanjivali pa je raskinuo zaruke) i Anđelija (bogata Dalmatinka, istinski zaljubljeni, ali njezin stric razvrgava zaruke misleći da je ženi samo zbog novaca).

- **kontekst ulomka/ kompozicija** –uokvirena: okvir čini razgovor pripovjedača i udovice o uzrocima neuspjeha hrvatske novelistike na seoskom imanju na kojem je pripovjedač pozvan u berbu, a umetnuta, kronološki ispričovijedana priča obuhvaća jednu godinu koju su pripovjedač i Lovro proveli na studiju u Pragu, ali se na početku kronologija prekida epizodom o Lovrinu djetinjstvu i mladosti. Na kraju saznajemo što je bilo s Lovrom nakon rastanka s pripovjedačem Augustom.

- **stilska obilježja** – *Prijan Lovro* prvo je djelo u hrvatskoj književnosti pisano realističkim stilom jer se poslužio realističkom metodom: stvarnost treba precrtati, Lovro je stvarni lik, a pripovjedač ima biografskih sličnosti sa Šenoom. Realistička obilježja: aktualni društveni problemi, socijalna problematika, društvena nepravda, načelo istinitosti i tipičnosti-tip studenta, socijalno-psihološka motivacija lika, detaljno opisivanje i pripovijedanje te kritiziranje društva. Romantičarski elementi: problem neprilagođenog pojedinca koji se ne snalazi u društvu, nesretne i tragične, fatalne ljubavi, osobna sloboda iznad svih vrijednosti, tragičan završetak glavnoga lika. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – je ujedno i lik (književnik) koji ima biografskih sličnosti sa Šenoom, ali ih ne možemo poistovjetiti, pripovijeda iz prvoga lica, ali nastoji biti objektivan.

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –predrealizam: suvremena tema, kritički pristup društvu, tipizirani lik siromašnoga studenta, socijalno-psihološka motivacija lika.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

3. Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Zločin i kazna

Polazno pitanje:

Zašto je Raskoljnikov ubio Aljonu Ivanovnu?

-uvod – razdoblje - ruski realizam (od 40-ih do 80-ih godina 19. st.)
- visoki realizam traje 70-ih i 80-ih godina (početak dezintegracije realizma zbog toga što u svoja djela unosi obilježja novoga modernističkog stila jer u epsku formu prodiru dramski i esejistički elementi)

- **autor** – uz Lava Nikolajeviča Tolstoja najznačajniji autor visokog ruskog realizma
-djela: *Braća Karamazovi, Idiot, Zločin i kazna*

-djelo- teme: - realistička -Raskoljnikovljevo ubojstvo Ajone Ivanovne jer je on siromašni student željan društvene afirmacije

-modernistička -otuđenje i potraga za identitetom, a likovi zastupaju različite svjetonazore i filozofske teorije

- vrste: - psihološki roman (koristi postupak unutarnjeg monologa za oslikavanje ljudske duše)

- polifonijski roman (prevladava dijalog kojim se likovi sukobljavaju zastupajući različite svjetonazore)

- fabula je preuzeta iz kriminalističkog romana, a glavno joj je obilježje ubojstvo stare lihvarice Ajone Ivanovne i traganje za njenim ubojicom

- realistički roman koji želi prikazati život ruskog siromašnijeg staleža kritizirajući društvo

-odgovor na polazno pitanje: Petrogradski student Raskoljnikov ubija lihvaricu Aljonu Ivanovnu jer želi učiniti boljim društvo u kojem živi i pritom želi provjeriti svoju teoriju o pravu na zločin.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-mogući argumenti: Raskoljnikov je socijalno i psihološki motiviran za ubojstvo stare lihvarice jer je nezadovoljan je svojim društvenim statusom i socijalnom nepravdom koja ga okružuje. Raskoljnikova do ubojstva dovodi i filozofsko-etička motivacija jer želi provjeriti svoju teoriju o pravu na zločin.

- razrada navedenog argumenta

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (temeljni motivi su: život nižih gradskih slojeva, siromaštvo, alkoholizam, prostitucija, društvena nepravda, društvena afirmacija, potraga za identitetom, otuđenje, sukob različitih svjetonazora itd.; dodati značajne motive iz ulomka koje povezujete s temom) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Raskolnikov je bivši student prava koji zbog novčane oskudice odustaje od studiranja. Čini zločin motiviran psihološki, socijalno i teorijom o *iznimnom pojedincu* po kojoj ljude dijeli na *više* i *niže* (po njoj je *višima* dopušteno počiniti ubojstvo jedne beznačajne *ljudske uši* čime se misli na ubojstvo lihvarice Aljone Ivanovne. Teško mu pada spoznaja da nije izniman ni genijalan jer se ne može nositi s krivnjom (pogotovo jer je ubio i nedužnu Aljoninu sestru Lizavetu). Sam čin ubojstva u sukobu je s njegovim plemenitim karakterom (siromašnima poklanjao novce, na ulici spasio djevojku od napastvovanja, riskirao vlastiti život kako bi spasio djecu iz požara). Realistički element predstavlja socijalno-psihološka karakterizacija likova kao **tipova**: siromašni studenti (Raskolnikov i Razumihin), činovnici srednjega sloja (Porfirij Petrovič), osiromašeni činovnici (Marmeladov), lihvari (Aljona), tip plemenite žene koja utjelovljuje *rusku dušu* (Sonja) itd. Modernistički element predstavlja filozofsko-etička karakterizacija likova kao **ideja** (Raskolnikov-buntovnik protiv društvene nepravde i zastupnik ideje o *iznimnom pojedincu*, Sonja-ponizna kršćanka, milosrđe, Marmeladov-fatalist itd.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – roman se sastoji od šest dijelova i epiloga. Fabula je čvrsta, zanimljiva i napeta, organizirana pretežito kronološki, što su realistička obilježja, i prati devet dana u životu Raskolnikova. Uvođenjem subjektivnog vremena upleću se digresije, asocijacije i retrospekcije koje djelomično prekidaju kronologiju, što je modernističko obilježje.

- **stilska obilježja** - miješanje elemenata realizma i modernizma. Realistički elementi: detaljno opisivanje, kritika društva, govor sredine. Modernistički elementi: korištenje unutarnjeg monologa (novi pripovjedni postupak), uvođenje esejističkih elemenata, uvođenje simbola, važnosti snova, halucinacija, fantastike i groteske. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – najčešće nepouzdan jer pripovijeda iz perspektive glavnoga lika, iako ostaje u 3. licu

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –društvena kritika, tipizirani likovi, socijalno-psihološka karakterizacija likova

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

4. Antun Gustav Matoš, izbor iz novela (Cvijet sa raskršća, Camao, Kip domovine leta 188*)

Polazno pitanje:

Kako je prikazan odnos ideala i stvarnosti i kako utječe na likove?

-**uvod – razdoblje** - moderna (od 1892. g. kada Matoš objavljuje novelu *Moć savjesti* do 1914. g. kada umire Matoš)

- stilski pluralizam (uz tradicionalne stilove: realizam, naturalizam, javljaju se modernistički stilovi: impresionizam, simbolizam)
- estetska je uloga književnog djela, ono treba služiti ljepoti

- **autor** – središnja je ličnost hrvatske moderne

- najbolji pjesnik hrvatske moderne i najveći artist među novelistima
- djela: *Iverje*, *Novo iverje* i *Umorne priče* (novelističke zbirke)

-**djelo**- *Cvijet sa raskršća*, *Camao*

- *teme*: sudbinski susret Solusa i Izabele/fatalna ljubav Alfreda i Fanny
- nemogućnost idealne ljubavi
- *vrste*: -moderna novela (u prvom planu je lik, ne fabula)

-**odgovor na polazno pitanje**: Ideali i stvarnost su u sukobu jer se ideali ne mogu ostvariti u zbilji i to tragično utječe na likove.

-**razrada – prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-**mogući argumenti**: Solus/Alfred su osamljeni čudaci koji ne žive prema društvenim pravilima, nego boemskim načinom života.
Realni svijet je u sukobu s idealima i uništava ih.

- **razrada navedenog argumenta**

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (glavni motivi: ljubav, ljepota, sloboda, nesretna sudbina, glazba, Camao itd.; mjesto radnje je kozmopolitska sredina) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

(u eseju se trebete baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima) Likovi nisu osobnosti nego su simboli: Solus (lat.sam, osamljeni čudak, simbol modernog umjetnika) i Izabela (cvijet sa raskršća, nevina, kreposna); Alfred/Tanhäuser (simbol modernog umjetnika/mitski srednjovjekovni njemački vitez i pjevač) i Fanny/Venera (rimski božica ljepote). Sporedni likovi pripadaju realnom svijetu (Izabelin otac i sluga/ Diamant, Forest, stari sluga) i simboliziraju realne sukobe s glavnim likovima čiji se ideali zbog sukoba ne mogu realizirati u zbilji. Camao je ime mistične ptice za koju su Španjolci vjerovali da pogiba kada žena prevari muža, u noveli je ironija jer ptica jedina ostaje živa!

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – ekonomična: uvod, središnji dio i neočekivani obrat na kraju; kronološka

- **stilska obilježja** – simbolizam, artizam, lirizam, miješanje stvarnog (objektivnog) i nestvarnog (subjektivnog), naracija, dijalog. Jezik je autentičan, arhaičan, poetski, ali i svakodnevni. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – glavni lik Solus pripovijeda iz prvoga lica subjektivno(nepouzdana pripovjedač); Camao-pripovijeda iz trećeg lica, ali prevladava perspektiva glavnoga lika

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –modernost se očituje u tome što je lik u prvom planu, a ne fabula; likovi su simboli, radnja se zbiva u kozmopolitskoj sredini te se pojavljuju elementi sna i lirizma.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povežete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

5. Franz Kafka, Preobražaj

Polazno pitanje:

Kako obiteljski odnosi utječu na Gregorovu sudbinu?

-**uvod – razdoblje** - avangarde (od desetih do tridesetih godina 20. stoljeća)

- pobune protiv tradicije, načelo originalnosti dominantno je stvaralačko načelo, najznačajniji avangardni pravci su futurizam, ekspresionizam, dadaizam i nadrealizam, no Franza Kafku po obilježjima ne možemo svrstati ni u jedan avangardni pravac jer je stvarao izvan tadašnjih književnih tokova.

Napomena: Iako njegovo djelo sadrži neke elemente ekspresionizma (ne opisuje vanjski svijet, nego kreira vlastiti, tjeskobni) i nadrealizma (miješanje stvarnoga i nestvarnoga), ne možemo ga nazvati ekspresionističkim ili nadrealističkim autorom.

- **autor** – jedan od najzagonetnijih i najznačajnijih prozai pisaca u 20. stoljeću

- djela: Max Brod, prijatelj koji je trebao spaliti njegova djela, objavljuje romane: *Proces, Dvorac, Amerika*.

-**djelo**- tema: preobrazba Gregora Samse u kukca i njegova smrt

- vrste: pripovijetka (radnja je zasnovana na jednom događaju koji uključuje više likova, a prikaz njihova karaktera podređen je samoj fabuli)

-**odgovor na polazno pitanje**: Obiteljski odnosi tragično utječu na Gregorovu sudbinu jer se članovi njegove obitelji mijenjaju i odbacuju Gregora te on odustaje od života.

-**razrada – prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-**mogući argumenti**: Obitelj ne prihvaća Gregora jer on više nije ljudsko biće i ne pridonosi obitelji ni u kojem smislu.

Nemogućnost komunikacije i neprimjeren ponašanje obitelji utječu na Gregorov tragičan kraj.

- **razrada navedenog argumenta**

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (objasniti glavne motive: jabuka, štap, slika s okvirom, violina ako se pojavljuju u ulomcima) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Gregor Samsa (trgovački putnik, izdržavao obitelj, jedini doživljava tjelesnu preobrazbu, ali zadržava nepromijenjenu ljudsku svijest, razmišlja, brine se, i dalje želi ugoditi drugima). Ostali članovi obitelji (otac, majka i sestra Greta) doživljavaju unutarnju preobrazbu jer se ne mogu nositi s preobrazbom te kukca u obitelji odbacuju svatko na svoj način, otac se pretvara u nasilnika, majka u krajnju pasivnost, a sestra u egzekutora.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – pripovijetka se sastoji od triju nenaslovljenih dijelova u kojima pratimo postupnost preobrazbe: 1.fizička preobrazba i promjena glasa, dio završava Gregorovim zapinjanjem u okvir vrata, a otac nasrne štapom na njega i udari ga nogom okrutno ga uguravši u sobu; 2.sužavanje vidnog polja i odnosa prema prostoru, mijenja prehrambene navike, dio završava očevim ranjavanjem jabukom, majka ga tijelom zaštitila da ga otac ne dokrajči; 3.Gregor je zanemaren, ne hrane ga, teret im je, otvoreno govore o tome kako ga se trebaju riješiti. Doživljava duhovno ranjavanje majke i sestre te gubi volju za životom i umire (*crknuo je*), a sluškinja se riješila tijela bacivši ga u smeće.

- **stilska obilježja** – Kafkin stil nazivamo „magijski realizam“(ispreplitanje fantastike sa stvarnošću u realističkom pripovijedanju), dolazi do miješanja elemenata realizma (fabula, jednostavnost izražavanja, detaljizam opisa), ekspresionizma (strah i osamljenost u „kafkijanskoj atmosferi“ tjeskobe u kojoj je čovjek nemoćan) i nadrealizma (košmarne vizije, miješanje stvarnog i nestvarnog), zasićenost simbolima, parabolama i paradoksima (sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti)

- *pripovjedač* – objektivn u 3. licu, neutralan, pripovijedanje podsjeća na izvješćivanje

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –elementi ekspresionizma (dojam tjeskobe), nadrealizma (miješanje stvarnosti i sna)

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

6. Albet Camus, Stranac

Polazno pitanje:

Zašto je Mersault stranac u svijetu u kojem živi?

-uvod – razdoblje – kasni modernizam traje od četrdesetih do sedamdesetih godina 20. stoljeća. To je razdoblje u kojem se uspostavlja dijalog s tradicijom i autori se vraćaju *velikim* temama kao što su odnos pojedinca i društva, pojedinca i vlasti, komunikacija i pitanje egzistencije uopće pri čemu se koriste različitim književnim tehnikama kao npr. tehnika redukcije, realističko pripovijedanje i sl.

- **autor** – Camus je uz Sartra glavni predstavnik francuskog egzistencijalizma, filozofije prema kojoj ljudska egzistencija nije unaprijed određena esencijom, već je stvar osobnog izbora pojedinca. Dobio je Nobelovu nagradu za književnost. Temom apsurda bavi se u istoimenom ciklusu u djelima: Mit o Sizifu (esej), Stranac (roman), Kaligula (drama)
Napomena: pripaziti na pisanje posvojnog pridjeva, npr. Camusjevo djelo.

-djelo- tema: apsurd

- vrste: -moderni roman (u prvom planu je svijest glavnog junaka)
- egzistencijalistički (osamljeni pojedinac suočen sa smrću)
- roman lika (naglasak je na prikazu lika, a ne fabuli)

-odgovor na polazno pitanje: Mersault je stranac u svijetu u kojem živi jer ne pokazuje osjećaje, ne ponaša se u skladu s društvenim očekivanjima i ne kaje se za počinjeni zločin.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-mogući argumenti: Mersaulta okolina doživljava bezosjećajnim čovjekom (nije želio vidjeti majku na bdijenju, ne plače na pogrebu, živciraju ga ljudi koji plaču). Mersault je osamljeni i otuđeni pojedinac čiji je život sveden na osjetilne dojmove.

- razrada navedenog argumenta

- sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini i objasniti zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Mersault je prikazan tehnikom redukcije (psihički život svodi na osjetilne dojmove, a lik se kreće samo u jednoj vremenskoj dimenziji-sadašnjosti. Ne znamo ime glavnoga lika, samo prezime (otuđenje), život doživljava kao besmisleno postojanje u kojem vlada slučaj, odnosi s drugima su površni i bez budućnosti (ne zna koliko mu majka ima godina, ne voli Marie i svejedno mu je hoće li je ženiti), nije ambiciozan (ne prihvaća napredovanje na poslu), ateist (odbija svećenika). Na kraju je suočen

sa smrću i željom za životom te dolazi do spoznaje o apsurd: „život ne vrijedi truda da ga se proživljava“, stoga se afirmira kao apsurdni lik i tzv. lik bez motivacije.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – roman se sastoji od dva dijela: 1. Mersaultov život na slobodi, 2. zatvor i suđenje. Kompozicija je kronološki i jednostavno ispričana, epizode (priče u priči) o Čehu, Salamanu i psu, o Raymondu i ljubavnici itd.

- **stilska obilježja** – simboli, parabole, tehnika solilokvija (razgovor sa samim sobom), asocijativna prisjećanja i sl. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – glavni lik pripovijeda iz prvoga lica, ali vrlo objektivno, neutralno, bez emocija i komentara

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** – roman se bavi osnovnim temama kasnog modernizma: odnosom pojedinca i društva, otuđenosti i nemogućnošću komunikacije

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

- **karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

- **zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

7. Tin Ujević, izbor iz poezije

Primjer s Probne mature: <https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2023-2024/>

Polazno pitanje:

Kako se u poeziji Tina Ujevića isprepliću tradicionalni i moderni elementi?

-kratko predstavljanje autora i djela:

- pjesnik, erudit, novinar, poliglot, prevoditelj, najpoznatiji boem hrvatske književnosti i jedan od najvećih hrvatskih pjesnika; živio od 1891. do 1955.; stvarao od 1914., tj. od kraja hrvatske moderne i od početka razdoblja ekspresionizma te tijekom drugoga razdoblja hrvatske književnosti
- u njegovoj poeziji najviše do izražaja dolazi Matošev i Baudelaireov utjecaj
- zbirke: *Hrvatska mlada lirika* (antologija hrvatskih pjesnika moderne, 1914.), *Lelek sebra*, *Kolajna*, *Auto na korzu*, *Ojađeno zvono*, *Žedan kamen na studencu*
- nekoliko faza stvaralaštva (najčešće mu se stvaralaštvo dijeli u tri razdoblja)

-središnja tvrdnja – odgovor na polazno pitanje

U poeziji Tina Ujevića isprepliću se tradicionalni i moderni elementi na razini forme i sadržaja. / Tin Ujević u svojem pjesništvu ujedinjuje elemente tradicionalne književnosti, modernizma i avangarde. / Ujević uspostavlja suodnos sa starim piscima (na tematskoj, strukturnoj i idejnoj razini), a istovremeno stvara svoj moderni pjesnički izričaj

Središnji odlomak – argument + razrada argumenta / podupirući podatci

Primjer prvog argumenta

U pjesmama *Oproštaj* i *Naše vile* vidi se da je Ujević dobro poznao hrvatsku stariju književnost (renesansu i barok) te ju je poštovao i cijenio. / Ujević je svoj književni rad započeo pod utjecajem hrvatske književne tradicije, što se očituje u njegovim ranim pjesmama *Naše vile* i *Oproštaj*. / Tin Ujević pronalazi pjesničko nadahnuće u starim hrvatskim piscima i djelima. / Ujević se inspirira tradicionalnom književnošću.

Razrada argumenta / podupirući podatci, očekivano

- U pjesmama *Oproštaj* (jedna od prvih objavljenih, *Hrvatska mlada lirika*, 1914.) i *Naše vile* vidi se koliko je Ujević cijenio i poznao pjesničku hrvatsku tradiciju.
- *Oproštaj* je pisan starom splitskom čakavštinom i starom grafijom; programatska je pjesma (zalaže se za moderni izričaj uz poštivanje tradicije); Ujević se obraća Marku Maruliću i iskazuje mu divljenje i poštovanje.
- Iako se Ujević pojavljuje u vrijeme avangarde kad u poeziji počinje dominirati slobodan stih, on piše vezanim stihom i čvrstom formom (rima, sonet, stih).
- Ujevićev odnos prema književnoj tradiciji vidi se i u njegovoj ljubavnoj poeziji koja je petrarkistička (*Kolajna*).
- U pjesmi *Naše vile* s ljubavlju i s nostalgijom govori o starijoj hrvatskoj književnosti i o muzama koje su ga inspirirale (trubadursko-petrarkistički odnos prema ženi).
- povezanost s opusom: *Naše vile* kao rana pjesma, neopetrarkistički elementi u Ujevićevu opusu.

stilska obilježja: stilske figure (retorička pitanja, motivi, epiteti, metafore, usporedbe) u funkciji iskazivanja divljenja hrvatskoj književnosti, vezani stih kao odraz tradicije

povezanost s književnopovijesnim kontekstom: stilski pluralizam (nastojanje da se stvori originalan pjesnički izričaj uz poštivanje tradicije)

Primjer drugog argumenta

Moderni elementi vide se i u sadržaju i u stilu svih triju pjesama.

Razrada argumenta / podupirući podatci, očekivano

- Ujević se u pjesmi *Oproštaj* deklarira kao avangardist i kao onaj koji žudi za otkrivanjem novoga; iako o tradiciji govori s poštovanjem, istovremeno se protiv nje i buni jer pripada *heretičkoj struji* koja ne želi slijediti tradiciju, nego stvoriti nešto novo.
 - U prvome stihu *Oproštaja* tradicionalni motiv *plavce* ili lađe metafora je i simbol modernih mladih pjesnika kojima pripada i Ujević.
 - U pjesmi *Naše vile* ima modernih promišljanja o tradiciji i o poziciji pjesnika – tradicija nestaje, a blažen je tko pronađe muze i inspiraciju.
 - Autor na moderan način problematizira pjesničko stvaranje govoreći o njemu kao o *tlapnji*.
 - Moderna je upotreba intertekstualnosti u pjesmama *Oproštaj* i *Naše vile*.
 - Pjesma *Notturmo* problematizira stanje lirskoga subjekta, intelektualca, umjetnika koji u samoći *umire od ljepote* (modernizam).
 - *Notturmo* se može tumačiti na mnoge načine, a na čitatelju je da otkrije njegova značenja (modernizam).
- **stilska obilježja:** modernistički motivi samoće, ljepote i smrti, metaforičnost izričaja, intertekstualnost
- **povezanost s književnopovijesnim kontekstom:** stilski pluralizam (nastojanje da se stvori originalan pjesnički izričaj uz poštivanje tradicije), osamljenost i autoreferencijalnost kao moderan element, tematiziranje stanja modernoga intelektualca (samoća, otuđenost, neshvaćenost)
- Napomena: U opisivačima za esej probne mature imate četiri argumenta.

<https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2023-2024/>

Tin Ujević-moguće je i drugo polazno pitanje

Polazno pitanje:

Kako je prikazan motiv žene i ljubavi u poeziji Tina Ujevića?

-uvod – razdoblje - ekspresionizma (1914.-1928) i
socijalno angažirana književnost (1929.-1952.)

- **autor** - najznačajniji hrvatski pjesnik 20. stoljeća koji je povezoao noviju hrvatsku književnost s hrvatskom tradicijom i modernim europskim pokretima zbog čega ga nazivamo „klasikom hrvatskoga modernizma“,
- stvaralaštvo može podijeliti u nekoliko razvojnih faza u kojima se ostvaruje njegov „pjesnički pluralizam“,
- prva faza: pjesničke zbirke *Lelek sebra* i *Kolajna* (okreće se modernoj europskoj poeziji, odnosno Baudelaireu, puna je intimnih preokupacija i prožeta pesimizmom.
Iako pripada razdoblju ekspresionizma od 1914. do 1928., pjesme su emocionalne, pisane vezanim stihom te obrađuju teme patnje, samoće, ljubavi i pjesništva.
- druga faza: zbirke *Auto na korzu*, *Ojađeno zvono* (filozofske i refleksivne pjesme pisane slobodnim stihom, egzistencijalni problemi, sudbina čovjeka i njegov položaj u svijetu i svemiru, dominira osjećaj prkosa). Pripadaju razdoblju socijalno angažirane književnosti.
- treća faza: zbirka *Žedan kamen na studencu* (misaonost, pomirenje sa svijetom i resignirano prihvaćanje), pripada razdoblju socijalno angažirane književnosti.

Napomena: Ne navodite sve faze nego samo onu iz koje je dobivena pjesma ili pjesme.
Polazno pitanje povezano je s prvom fazom.

- **djelo** – navodite zbirku iz koje je dobivena pjesma i njene značajke
- teme - odrediti karakterističnost, sličnosti ili razlike u pristupu ako je usporedni esej; 1.faza-samoća, ljubav, pjesništvo; 2.faza-slavljenje ljudskog rada i stvaranja, zanesenost prirodom, uzlet u svemirske visine, 3.faza-rezignacija i prihvaćanje života

Napomena: Ne navodite sve teme, nego samo odgovarajuće dobivenoj pjesmi. Polazno pitanje povezano je s prvom fazom.

- **odgovor na polazno pitanje** – Tin Ujević pod utjecajem uzora, Matoša i Baudelairea, u pjesmama na sličan/različit način doživljava ženu i ljubav, ali motivima pristupa na sličan/različit način.

Napomena: U odgovoru na polazno pitanje naznačite što je slično obrađeno, a što različito.

-razrada – prvi argument – Pjesme su slične na sadržajnoj razini jer izborom motiva upućuju na prvu fazu stvaralaštva.

- **razrada navedenog argumenta** - trubadursko-petrarkistički, usamljenost, duhovna ljubav, imaginarna žena, naglasiti sličnosti i razlike u pristupu motivima u pjesmama;

Napomena: Motivi za ostale faze su 2.faza-intimni i refleksivni, snaga, životnost, čovjek; 3.faza-život i svijet.

- **kontekst ulomka** – zbirka kojoj pjesma/pjesme pripada/pripadaju;
- **stilska obilježja** – uočiti petrarkističku opčinjenost nedostižnom ženom

- navesti ostale, konkretne motive iz pjesme i usporediti ih
- objasniti kako lirski subjekt doživljava ženu i ljubav
- prepoznati pesimizam;
- **povezanost s književnopovijesnim kontekstom** – pjesme nisu u skladu s ekspresionizmom, izražena povezanost intimnih preokupacija.
- **drugi argument - Pjesme su slične na izraznoj razini jer su pisane u obliku soneta/ jer su pisane vezanim stihom te se koristi specifičan pjesnički jezik.**
- **razrada navedenog argumenta** – predstaviti formu soneta (4433 Petrarkin oblik) navesti/usporediti stihove (ako nije jedanaesterac, nije tercina, nego tercet), rimu (abba obgrljena, Petrarkina rima, abab ukrštena, Shakespeareova rima, ritam (pronaći opkoračenja, prebacivanja, uočiti ulogu rime i duljine stiha u ritmu, isti je poželjno objasniti pomoću figura konstrukcije: elipsa, inverzija, retoričko pitanje, asindeton, polisindeton jer iste utječu na ritam, naglasiti razlike u pjesmama(citirati));

Napomena: izrazi po fazama (1.faza-i dalje prisutan sonet i vezani stih, ali napušta čvrstu klasičnu strukturu stiha i strofe; 2.faza-umjesto vezanog stiha sve je zastupljeniji stih oslobođen rime „ritmizirani slobodni stih“; 3.faza-pjesme duljeg oblika otvorene strukture, stihovi su različitih duljina, ponekad nepravilno rimovani, a ponekad slobodni)

- **kontekst ulomka** - zbirka kojoj pjesma/pjesme pripada/pripadaju;
- **stilska obilježja** – navesti i objasniti značenje figura u pjesmi i povezati ih s temom;
- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** - pjesme nisu u skladu s ekspresionizmom, izražena povezanost intimnih preokupacija;
- povezati s književnim stvaralaštvom autora u cjelini (iz eseja treba biti vidljiva povezanost s književnim stvaralaštvom u cjelini).

-zaključak – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

Primjer: Tin Ujević u svojoj poeziji na sličan način doživljava ženu i ljubav na izraznoj razini jer su pjesme pisane sonetom, a sadržajno se, osim sličnosti, uočavaju razlike u motivima. Tin Ujević progovara savršenim stilom u savršenoj formi soneta, simbolima, motivima nijećeći tradiciju i stvarajući originalni pjesnički glas.

8. Ranko Marinković, Kiklop

Polazno pitanje:

Kako je prikazana tema straha i kako utječe na likove?

-**uvod** – *razdoblje* - druga moderna (1952. do 1969. g.)

- pluralizmu stilova (nema dominantnog stila, nego su književnici stvarali vlastite poetike), sloboda umjetničkog izražavanja

- **autor** – „poetička međufaza“ - predstavlja most između druge moderne i postmodernizma jer u romanu koristi i postmodernistička obilježja poput intertekstualnosti i intermedijalnosti

-djela: novelistička zbirka *Ruke*, roman *Zajednička kupka*, drama *Albatros*

-**djelo**- *teme*: život, smrt i strah (strah je dominantna tema)

- *vrste*: -moderni roman (u prvom planu je svijest glavnog junaka)

-egzistencijalistički (osamljeni pojedinac suočen sa smrću)

-antiratni (kritizira dehumanizirani svijet i čovjekovo spuštanje na razinu životinje)

-**odgovor na polazno pitanje**: Tema straha pokretač je radnje romana i tragično utječe na likove mijenjajući im svijest.

-**razrada** – **prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-**mogući argumenti**: Don Fernando zbog straha razvija paničnu teoriju preventivne dehumanizacije.

Strah od rata Melkiora tjera na očajnički potez te on simulira ludilo.

- **razrada navedenog argumenta**

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (obvezno navesti koju ste fabulu dobili: realističku-strah za egzistenciju ili simboličku-priča o brodolomcima) i objasniti zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Melkior je Tresić kazališni i filmski kritičar, načitan poznavatelj povijesti kulture, sklon je samopromatranju i konstantnom mišljenju. On je pasivni antijunak, njime manipuliraju, nesiguran je i zavidi drugima na hrabrosti, ništa ne poduzima. Emocije su mu prenaplašene. Opsjednut je ženama, ali ih ne razumije i odnos s njima svodi na tjelesne užitke. Ugo-inteligentni lakrdijaš, čovjek nemotivirana čina sveden na boemski život u kojem je intelektualna svijest izgubila svrhu djelovanja i postala sama sebi svrhom. Maestro-cinik i protivnik ideje napretka, žene doživljava kao i Melkior, površno i tjelesno. Don Fernando-pisac, naizgled tih, ali opasan. Osmislio je teoriju „preventivne dehumanizacije“ ili „ukidanje tragedije skepsom“ prema kojoj obilježene (niske ljude s nekim deformitetima) treba ubiti prije no što postanu ubojice. Teorija je parodija Raskolnikovljeve teorije na niže i više. Parafraza citata iz romana: Ako znamo da postoji hulja koja će nam zapaliti kuće, ubit ćemo tu hulju. Biti dobar lažna je tragičnost. Nitkovima se u tragedijama

odaje počast, ljudi gledaju tragediju i plaču, a nitkov uživa jer je od njega napravljena umjetnost.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – odrediti koji ste dio dobili (1.dio-prije vojske, 2.dio-vojska, 3.dio-nakon vojske), navesti i dokazati fragmentarnost, odnosno asocijativnost kompozicije
 - navesti *vanjsku kompoziciju*: roman je podijeljen na 13 poglavlja

Primjer vezanoga teksta u kojem se obrađuje kompozicija:

- *kompozicija* – roman se sastoji od trinaest nenaslovljenih poglavlja koje sadržajno dijelimo na tri dijela: 1. atmosfera i život u predratnom Zagrebu, završava pozivom za mobilizaciju; 2. boravak u vojarni i bolnici gdje Melkiora proglašavaju nesposobnim za vojsku; 3. Maestrovu bizarno samoubojstvo i početak rata u Zagrebu, a Melkior puže u Zoopolis. Kompozicija je fragmentarna i rezultat je asocijativnosti. Fabula ima dva plana: realistički sloj je priča o Melkioru i simbolički sloj koji čini zamišljena Melkiorova drama o kanibalima i brodolomcima s broda Menelaj.

- **stilska obilježja** – ironija, parodija, alegorija, sarkazam, groteska, simbol, paradoks, jezične igre (poeta ludens), intertekstualnost, intermedijalnost, esejistički dijelovi, unutarnji monolozi, struja svijesti i sl.
 - roman ima i neka realistička obilježja: mjesto i vrijeme radnja te fabulu, no nije pisan realističkim stilom jer je u središtu svijest intelektualca koji propituje odnos čovjeka i svijeta. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)
 - *pripovjedač* – sveznajući pripovjedač u trećem licu (narativni autoritet), li njegov se glas često miješa s unutrašnjim monologom Melkiorove svijesti pa dolazi do pretapanja, odnosno polifonije glasova

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** – pluralizam stilova, simbolika imena (Melkior je jedan od trojice mudraca koji su se došli pokloniti Isusu, zovu ga i Eustahije, svetac koji se isticao dobrotom i isposničkim životom-Melkiora tako zovu podrugljivo zbog izgladnjivanja; Maestro je aluzija na Vergilija iz Danteove Božanstvene komedije itd.), intertekstualnost (naslov je povezan s Homerovom *Odisejom* i kiklopom Polifemom, don Fernandova teorija s Raskolnikovljevom teorijom iz romana *Zločin i kazna* F. M. Dostojevskog itd.), intertekstualnost u ludizmu, odnosno jezičnim igrama: „O, vidi, je! Metamorfoze.“ rimski autor Ovidije napisao je djelo *Metamorfoze* itd.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**
- **karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**
- **kontekst ulomka/ kompozicija**
- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**
- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej

Budite vrijedni i sretno na maturi!

Literatura:

1. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 1. Zagreb: Profil
2. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 2. Zagreb: Profil
3. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 3. Zagreb: Profil
4. Dujmović Markusi, D. (2021). Književni vremeplov 4. Zagreb: Profil
5. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2020). Putokazi 2. Zagreb: Školska knjiga
6. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2020). Putokazi 3. Zagreb: Školska knjiga
7. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2021). Putokazi 4. Zagreb: Školska knjiga
8. Dujmović Markusi, D. (2020). Fon-Fon 1. Zagreb: Profil
9. Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2023./2024.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/ispitni-katalozi-za-drzavnu-maturu-2023-2024/>
10. Probni ispiti; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2023-2024/>
11. Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2023./2024.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/ispitni-katalozi-za-drzavnu-maturu-2023-2024/>
12. Probni ispiti; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2023-2024/>
13. Dujmović Markusi, D., Močnik, V. (2023) . Pisanje školskoga eseja. Zagreb: Profil